

bujdoso.zoltan_372_25

**EURÓPAI UNIÓS FEJLESZTÉSI FORRÁSOK TERÜLETI HATÁSAINAK
TÁRSADALOMFÖLDRAJZI VIZSGÁLATA AZ ÉSZAK-MAGYARORSZÁG
RÉGIÓBAN**

Dr. Bujdosó Zoltán

MTA DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Gyöngyös, 2025

BEVEZETÉS

A fejlődési tényezők egyenlőtlen térbeli eloszlásának köszönhetően kialakuló területi különbségek mérséklése hosszú ideje foglalkoztatja nemcsak a beavatkozáshoz szükséges döntések meghozatalában érdekelt szereplőket, de a téma iránt érdeklődő kutatókat is.

Ennek legjelentősebb manifesztumai az Európai Gazdasági Közösség (később Európai Közösségek, majd Európai Unió) területi különbségek csökkentését, a területi kohéziót célzó támogatási törekvései, majd önálló politikája. A fentiek következtében a 20. század végére a térbeli jelenségekkel foglalkozó kutatók egyre nagyobb figyelmet kezdtek szentelni a közvetlen és közvetett fejlesztési támogatások és az általuk kiváltott gazdasági, társadalmi és környezeti reakciók közötti kapcsolatok feltárására.

Ezek fókuszában – komplexitásánál és volumenénél fogva – az Európai Unió regionális politikájának támogatási forrásai álltak. A támogatások hasznosulásának hatékonyságával foglalkozó elemzőket és döntéshozókat elsősorban az egyes programozási időszakra vonatkozó programszintű vizsgálatok érdekelték, különösen az egyes tagállamok operatív programjainak megvalósulására koncentráltak.

Ugyanakkor az Európai Unió teljes – akár csak regionális politikához kapcsolódó – támogatási rendszerének területi folyamatokra gyakorolt vizsgálata túlfeszíti egy tudományos munka kereteit. A támogatáspolitikai komplexitása, az egyes támogatások ágazati és területi fókuszainak egyértelmű lehatárolása számos koncepcionális és módszertani korlátot vetne fel. Ezért értekezésem középpontjába egy olyan ágazat vizsgálatát helyeztem, amely a szakirodalom alapján a területfejlesztés egyik fontos eszköze, a területi folyamatok egyik jól vizsgálható indikátora.

A turizmus kiválasztását több tényező is igazolta. Egyrészt régóta megvan az érdeklődés aziránt, hogy a turizmus hatását és kapacitását mérni tudjuk, azonban eddig meglehetősen kevés tényleges eredmény született ezen a területen. A szakirodalomban nagy az egyetértés abban, hogy a turizmus kulcsszerepet játszik számos régió fejlődésében és versenyképességében (Keller, 1987; Pearce, 1988; Oppermann, 1992; Giaoutzi – Nijkamp, 2006; Müller – Jansson, 2007; Lazzeretti et al., 2008; Alberti – Giusti, 2012; Huijbens et al., 2014; Huang – Chen, 2016). Az ágazat pozitív szocioökonómiai hatása miatt erős kapcsolatban van a területfejlesztéssel és általában a társadalmi fejlődéssel, különösen a gazdaságilag fejletlen régiókban és országokban. (Pak, 1996; Nurkovic, 2009; Alexandre-Castanho et al., 2021).

Emellett a turizmus mind a világgazdaság, mind a magyar gazdaság egyik legdinamikusabban fejlődő ágazata. Az utóbbi időszakban – mint az értekezés későbbi részeiben részletesen is bemutatásra kerül – a turizmus növekvő jelentősége miatt (a turizmus globálisan GDP-hez történő hozzájárulása a WTTC szerint 2024-ben 10-11% között mozgott, hazánkban a KSH adatai alapján meghaladta a 10%-ot) egyre fontosabb szerepet tölt be mind a gazdasági, mind a

társadalmi, mind pedig a politikai életben, és dinamikus növekedésének köszönhetően hatásai rövid idő alatt mérhetők.

Harmadrészt a turizmus jól kapcsolható az Európai Unió regionális politikájához, az ágazat növekedése időben szinte egyszerre indult a közös regionális politika kialakulásával (1970-es évek második fele), az azóta eltelt időszakban is része annak, egyes országokban pedig (Spanyolország, Görögország) a területfejlesztés egyik motorja volt.

A nemzetközi szakirodalomban a témához kapcsolódóan az első átfogó jellegű munkák az 1980-as évek elején jelentek meg (De Kadt, 1979; Getz, 1983), ugyanakkor már ekkor is hangsúlyozták a kutatást végző szakemberek a fogalmi körülhatárolások hiányát és egy esetleges egységes módszertan használatának igényét, egyetértve azzal, hogy az ágazat dinamikus fejlődése és elterjedése miatt ez csak nehezen kivitelezhető. A témával foglalkozó magyarországi kutatások elsősorban a gazdaság- és regionális tudományok területéről indultak el (Lengyel, 1999; Rátz, 1999; Tasnádi, 2002; Tóth, 2002; Michalkó, 2004; Kovács, 2004; Putzkó – Rátz, 2005; Tóth, 2005), a földrajztudomány inkább egy-egy térség turisztikai folyamatainak elemzésével foglalkozott (Sarkadi – Szabó, 1997; Hanusz, 1998; Aubert et al., 2000; Aubert, 2001; Bujdosó – Dávid, 2002; Dávid et al., 2003; Csapó, 2004).

Mindezek következtében úgy vélem, időszerű a társadalomföldrajz, azon belül is elsősorban regionális, illetve települési oldalról a turizmus és a területfejlesztés kapcsolódásainak komplex vizsgálata.

CÉLKITŰZÉS ÉS KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Az MTA doktora címre benyújtott értekezésem alapvető célja megállapítani – általánosságban és egy választott célterületen keresztül –, milyen mérhető területi hatásai vannak a területfejlesztési támogatásoknak, mint fejlesztéspolitikai beavatkozási eszközöknek. A célkitűzés eléréséhez az európai uniós támogatásokból megvalósult turisztikai fejlesztéseknek térbeli effektusait vizsgáltam, célom volt a támogatások és a területi fejlődés közötti lehetséges sokoldalú kapcsolat feltárása.

Értekezésemben – támaszkodva a hazai és nemzetközi szakirodalom megállapításaira – a területi szemlélet alapvetően két szinten jelenik meg. Egyrészt elemzem regionális szinten a társadalmi-gazdasági, ezen belül turisztikai folyamatokat, másrészt a települések szintjén vizsgálom a turisztikai célú támogatások hatására létrejövő térbeli folyamatokat.

A kutatáshoz kapcsolódva az alábbi *célkitűzéseket* fogalmaztam meg:

Elemezni:

- C1: Az Észak-Magyarország régió turisztikai folyamatait az európai uniós csatlakozás óta
- C2: Az Észak-Magyarország régió turizmusának területi sajátosságait

- C3: Az európai uniós fejlesztési időszakokban (2004–2006, 2007–2013, 2014–2020) megítélt turisztikai célú fejlesztési támogatások területi megoszlását

Feltárni, azonosítani:

- C4: Az európai uniós forrásból megítélt turisztikai célú fejlesztési támogatások területi hatásait
- C5: A támogatások következtében lezajló területi folyamatokat

Összefüggéseket keresni:

- C6: Az európai uniós forrásból megítélt turisztikai célú támogatások és a turisztikai mutatók változása között az Észak-Magyarország régióban

Mivel a disszertáció tudományos kérdések megválaszolását célozza meg, nem volt célom a fejlesztéspolitikai és projekt- illetve programhatékonysági elemzések elvégzése. Nem vizsgáltam tehát a:

- programok, prioritások ágazati hatékonyságát;
- a támogatások elnyerésére vonatkozó forrásabszorpciók kérdéseket;
- pályázók területi és ágazati megoszlását és azok összefüggéseit;
- a kohéziós politika elveinek érvényesülését.

Az előzőekben említett kutatási célok eléréshez *kutatási kérdéseket* fogalmaztam meg, amelyek megválaszolására szekunder és primer kutatási módszerekkel lefolytatott vizsgálatok eredményei szolgálnak. A kutatási kérdésekre adott válaszokként fogalmaztam meg MTA doktori értekezésem tudományos téziseit.

A kutatási célokkal összhangban megfogalmazott kutatási kérdések a következők voltak:

- K1. Milyen szerepet töltött be a turizmus az Észak-magyarországi régió területfejlesztésében?
- K2. Hogyan érvényesülnek az Európai Unió regionális politikájának területi kohéziót célzó célkitűzései a turizmusfejlesztés során?
- K3. Megfigyelhető-e a turizmus területi koncentrációja, alakultak-e ki földrajzilag összefüggő területek, ahol a turizmus jelentős szerepet játszik a társadalmi, gazdasági és területi folyamatokban?
- K4. Van-e az európai uniós turisztikai célú támogatásoknak mérhető területi hatása a turizmusra?
- K5. Milyen komplex, összetett (környezeti, társadalmi, gazdasági) hatásai vannak a turizmusnak az egyes területi szinteken?
- K6. Hozzájárultak-e turisztikai fejlesztési célú európai uniós források a turizmus hatékonyságának növeléséhez és a turizmus gazdaságon belüli szerepének erősödéséhez?

A KUTATÁS MÓDSZERTANI HÁTTERE, ADATBÁZISOK

A kutatómunkám során nagy figyelmet fordítottam a témával foglalkozó hazai és nemzetközi szakirodalom áttekintésére, amely alapvetően kétfajta módon jelenik meg értekezésemben. Egyrészt – a témakör elméleti megalapozása érdekében – áttekintettem a területi fejlődés, a területi folyamatok és a területfejlesztés témakörét azon belül is elsősorban a településföldrajzban használt definíciókat. Másrészt vizsgáltam az Európai Unió regionális politikájának területi és turizmusfejlesztéssel kapcsolatos elméleti összefüggéseit magyarországi és ezen belül észak-magyarországi viszonylatban, illetve áttekintettem a támogatások hatásainak mérésére használt nemzetközi és hazai módszertani ismereteket.

A szekunder vizsgálatok során statisztikai adatbázis elemzést végeztem. A kutatáshoz szükséges adatok forrása vizsgálati területenként, illetve mutatószámonként eltérő. A kutatás adatigényének kielégítéséhez nagyban támaszkodtam a meglévő adatbázisokra. A forrásadatok közvetlenül a támogatott projekt kereső alkalmazásból származnak (https://archive.palyazat.gov.hu/tamogatott_projektkereso). Az alkalmazás az Egységes Monitoring és Információs Rendszert (EMIR) adatait használja, amely tartalmazza az összes elnyert támogatás adatait. A kutatás adatbázisainak másik alappillére a Központi Statisztikai Hivatal nyilvános adatbázisból elérhető részei voltak. Használatra kerültek továbbá az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer (TEIR), az Eurostat nyilvánosan elérhető adatai, valamint a Statista adatbázis (<https://www.statista.com>) intézményi előfizetéssel elérhető adatbázisai.

A vizsgálat időintervalluma a Magyarország Európai Unió csatlakozását követő 20 év volt, azaz a 2004–2023 közötti időszak adatai kerültek elemzésre. Mivel ez az időperiódus 3 teljesen lezárt európai uniós támogatási ciklust ölel fel (2004–2006, 2007–2013, 2014–2020), valamint, hogy a szakirodalomban ismertett vizsgálati eredmények alapján egy támogatott beruházás hatásai 2-3 év múlva érvényesülnek, ezt az időkeret alkalmas a kutatási célok megvalósítására. Az empirikus vizsgálatok során a földrajzi kereteket elsősorban Magyarország jelentette, és arra törekedtem, hogy bemutassam a téma szempontjából fontos országon belüli térbeli jellemzőket. Legrészletesebben – mint a kutatás földrajzi területét képező térbeli egység – az Észak-Magyarország régióval foglalkoztam. Választásom több szempontból is erre a régióra esett, ennek indokait a disszertációban foglaltam össze. A kutatások harmadik térbeli szintjét a települések jelentették, igyekeztem az elérhető adatok segítségével a települések kapcsán is megvizsgálni a turizmus területi hatásait, a területfejlesztés és a turizmus közötti kapcsolatrendszer.

Az összegyűjtött statisztikai adatok feldolgozása során Microsoft Excel-t használtam. A mesterséges intelligencia alkalmazására kizárólag a kutatómódszertani képletek értelmezése során került sor. A Microsoft Excel segítségével egyrészt összehasonlító elemzést készítettem,

másrészt indexeket számoltam annak érdekében, hogy feltárjam mindazon tényezőket, amelyek a területi hatásokat és a turisztikai versenyképességet befolyásolják. Emellett térinformatikai rendszerbe integrált adatbáziskészítést végeztem, majd abban adatelemzés hajtottam végre a súlypontelemzés megvalósításához.

A kutatás során térinformatikai elemzések elvégzésére ArcGIS és QGIS szoftvereket alkalmaztam. Az adatfeldolgozás és a térképi megjelenítés elsődlegesen ArcMap 10.4.1 és QGIS 3.34.2 környezetben történt, amelyek lehetőséget biztosítottak a georeferált adatok elemzésére, valamint a területi folyamatok vizualizációjára. A végleges térképi ábrák és illusztrációk grafikai utómunkálatai Inkscape vektorgrafikus szoftver segítségével készültek, amely lehetővé tette a vizuálisan letisztult, informatív térképi ábrázolások létrehozását.

A kutatómódszertani előzmények áttekintése és részletes értékelése után a következő vizsgálati módszereket határoztam meg a támogatási források területi hatásainak elemzésére: a támogatási összegek és vendégéjszakák változásának összehasonlítása érdekében a KPMG (2017) által használt módszertant alkalmazva az értékelés fókusza a vendégforgalom és az elnyert források közötti kapcsolatfeltárás volt. A területi vizsgálatok járási és települési szinten készültek.

Komplex Idegenforgalmi Hatásmutató számítását (Sütő, 2007) használtam a turizmus komplex környezeti, társadalmi, gazdasági hatásainak vizsgálatára az Észak-Magyarország régióban. A területi vizsgálatok járási és települési szinten készültek.

Súlypontelemzés módszerével tártam fel az Észak-Magyarország régió szálláshelykapacitásának és vendégforgalmának súlypontváltozását 2004–2023 között.

A turizmus kínálati és keresleti koncentrátság változásának vizsgálatára a Herfindhal–Hirschmann-indexet használtam. A területi koncentráció mérésére szintén elfogadott módszer a Lorenz-görbe és a Gini-index, melyeket a turizmusban is a koncentráció ábrázolására és elemzésére, az egyenlőtlenségek vizuális megjelenítésére használnak, így vizsgálataim során én is alkalmaztam.

Az Észak-Magyarország régió turisztikai versenyképességi tényezőinek, azaz az idegenforgalmi beágyazottság, az idegenforgalmi fejlettség, az idegenforgalmi hatékonyság és a kapacitáskihasználtság vizsgálatát végeztem el (Bujdosó et al., 2025).

A turisztikai magterületek lehatárolása során egy korábbi vizsgálatunkban (Bujdosó – Gyurkó, 2017) használt módszertannak az időbeli frissítését végeztem el. A kutatáshoz az alábbi indikátorok és súlyszámok kerültek meghatározásra:

- Jelenlegi vonzerők 20%
- Meghatározó turisztikai termékek 25%
- Forgalmi mutató 30%
- Turisztikai hálózatok és fejlesztési aktivitás 20%
- Helyi idegenforgalmi adó 5%

Primer kutatásként szakértői interjúkat készítettem, melyek célja az volt, hogy azonosítsam azokat a településeken lezajlott területi, társadalmi és gazdasági hatásokat, amelyek a szakértők szerint a településeken lezajlott, Európai Unió forrásokból nyert turisztikai célú támogatások következményei lehetnek. A szakértői interjúk alanyai az Észak-Magyarország régióban működő (működési területtel rendelkező) turizmusfejlesztésben és tervezésben leginkább érintett szervezetek, a turisztikai desztináció menedzsmentek (TDM) vagy a településeket, szolgáltatókat összefogó egyéb szervezetek vezető munkatársai voltak. A 17 szervezet a régió valamennyi turisztikailag frekventált térségét érintette, Eger-Miskolc-Bükk (Mezőkövesddel együtt) 7, Gyöngyös-Mátra 3, Tokaj-Hegyalja 5, Tisza-tó és Salgótarján-Ipolytarnóc térsége 1-1 válaszadóval jelent meg.

A kvalitatív módszerek közül dokumentumelemzést is használtam. A dokumentumelemzés a regionális szintén magasabb területi egységre vonatkozó területek esetében kulcsszavas kereséssel, míg az Észak-Magyarország régióra vagy a területén lévő területi egységeket érintő dokumentumok teljes feldolgozásával valósult meg.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

A kutatásaim során kapott eredmények alapján az alábbi téziseket fogalmaztam meg:

1. tézis:

Megállapítottam, hogy az Észak-Magyarország régióban a turizmus kiemelt szerepet játszik a területfejlesztésben.

Annak ellenére, hogy a turizmusfejlesztés nem volt önálló operatív program a magyarországi nemzeti fejlesztési tervekben, az ágazat a regionális fejlesztést célzó operatív programokban hangsúlyos szerepet kapott. Magyarországon 2004 és 2020 között az európai uniós regionális fejlesztési forrásoknak 25,58%-a turisztikai célú fejlesztést szolgált (1. táblázat).

1. táblázat: A turisztikai fejlesztési források nagysága és részesedése a területfejlesztési támogatásokból régióként Magyarországon, 2004–2020

Régió	Összes területfejlesztési támogatás 2004-2020, Ft	Összes turisztikai célú támogatás 2004-2020, Ft	Összes turisztikai és területfejlesztési forrás aránya, %
Dél-Alföld	357.241.862.443 Ft	77.202.858.193 Ft	21,61
Dél-Dunántúl	336.562.680.029 Ft	81.983.752.669 Ft	24,36
Észak-Alföld	440.994.626.271 Ft	104.913.627.557 Ft	23,79
Észak-Magyarország	419.364.117.413 Ft	126.106.888.939 Ft	30,07
Közép-Dunántúl	312.498.245.464 Ft	107.734.006.184 Ft	34,48
Közép-Magyarország	1.017.138.291.204 Ft	45.066.645.917 Ft	4,43
Nyugat-Dunántúl	223.543.316.071 Ft	90.122.763.334 Ft	40,32

Forrás: saját szerkesztés az EMIR adatai alapján

Szekunder kutatás eredményeivel igazoltam, hogy az Észak-Magyarország régióban az országos átlagnál (25,58%) magasabb volt a területfejlesztési forrásokon belül a turizmus fejlesztését célzó támogatások aránya (30,07%).

2. tézis:

Kimutattam, hogy az Észak-Magyarország régió optimális vizsgálati területnek tekinthető az Európai Unió regionális politikájához kapcsolódó célkitűzések és a turizmus területfejlesztési hatásainak igazolására. A régióban a turisztikai célú támogatások által érvényesültek a területi különbségek mérséklésére irányuló törekvések, a fejlesztések előnyeiből valamennyi terület- és településtípus – igaz, eltérő mértékben – részesült.

Az Észak-Magyarország régió kutatási területként való megválasztása a terület turisztikai potenciálja révén indokolt, hiszen turisztikai adottságai sokrétűek, többeleműek, komplexnek nevezhetők. Ennek köszönhetően az Észak-Magyarország régió a turizmus volumenét leginkább jellemző eltöltött vendégéjszakák száma tekintetében hazánkban Budapest, a

Nyugat- és Közép-Dunántúl régiók után az előkelő negyedik helyet foglalja el, 2023-ban 2.467.535 vendégéjszakával. Az összesített adatok szerint a 2004 és 2020 közötti időszakban a legnagyobb mértékű turisztikai célú támogatásban Észak-Magyarország részesült (126,1 milliárd forint).

Az Észak-Magyarország régió támogatási forrásainak nagysága háttérben egyrészt a magas turisztikai potenciál (kulturális és történelmi értékekben gazdag települések, gyógyvizek, természeti látnivalók stb.), másrészt az Európai Unió kohéziós politikájának elve áll, melynek értelmében az elmaradottabb térségek fejlesztése a prioritás.

Ezt támasztja alá, hogy az Észak-Magyarország régió átlagos fejlettség tekintetében (egy lakosra jutó hazai termék) sereghajtó, míg a megítélt turisztikai támogatásokat tekintve éllovas volt a régiók között a vizsgált időszakban (2. táblázat).

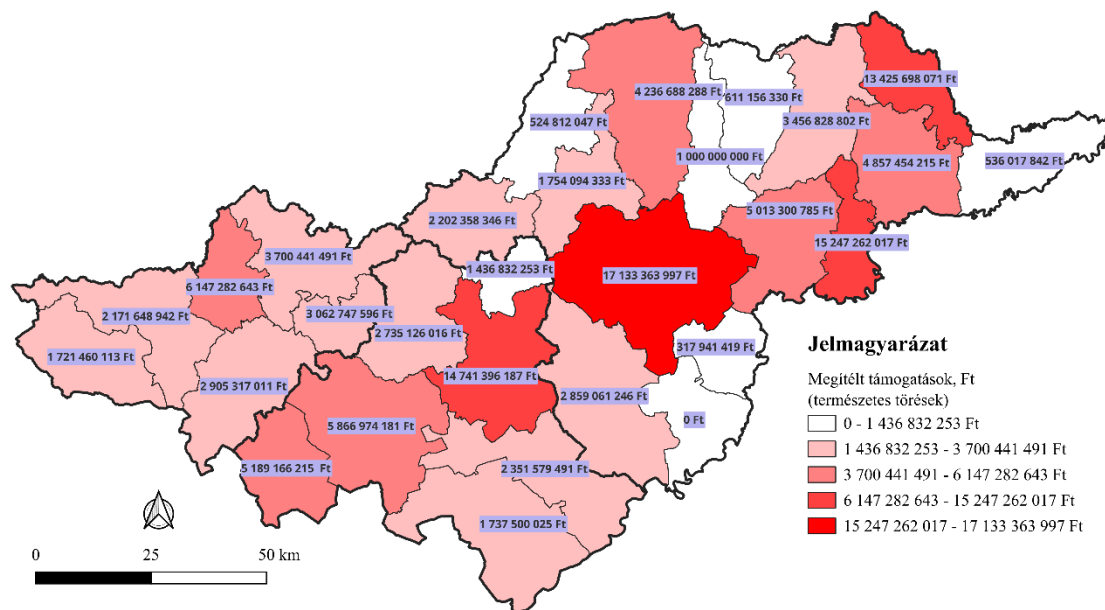
**2. táblázat: A megítélt turisztikai célú támogatások (ERFA) Magyarország régióiban
2004–2020 között és a GDP/fő mértéke 2023-ben**

Régió	Megítélt turisztikai célú támogatások 2004-2020	No.	Egy lakosra jutó bruttó hazai termék (GDP/fő), ezer Ft, 2023	No.
Észak-Magyarország	126 106 888 939 Ft	1.	4 921 Ft	8.
Közép-Dunántúl	107 734 006 184 Ft	2.	6 843 Ft	3.
Észak-Alföld	104 913 627 557 Ft	3.	5 048 Ft	7.
Nyugat-Dunántúl	90 122 763 334 Ft	4.	6 896 Ft	2.
Dél-Dunántúl	81 983 752 669 Ft	5.	5 161 Ft	6.
Dél-Alföld	77 202 858 193 Ft	6.	5 482 Ft	5.
Budapest	31 443 826 593 Ft	7.	17 146 Ft	1.
Pest	13 622 819 324 Ft	8.	6 676 Ft	4.

Forrás: Saját szerkesztés a KSH adatbázisa alapján

Az Észak -Magyarország régióban a Mezőcsáti járás kivételével valamennyi járásba érkezett európai uniós turisztikai célú támogatási forrás. A régió legfejlettebb járásai (Egri, Miskolci, Gyöngyösi járások) jelentős ágazati támogatásban részesültek, ugyanakkor a kevésbé fejlett járásokba (például a Szécsényi, Gönci, Edelényi, Füzesabonyi járások) is történt – eltérő volumenben ugyan – turizmusfejlesztési célú forrásallokáció (1. ábra). Ezzel a turisztikai célú támogatások hozzájárultak a régión belüli területi különbségek mérsékléséhez.

1. ábra: Turizmusfejlesztés jogcímen megítélt támogatások mértéke (Ft) az Észak-Magyarország régió járásaiban 2004–2020 között



Forrás: saját szerkesztés

Az Észak-Magyarország régióban a településszerkezetben elfoglalt arányukat tekintve a támogatott településcsoportok közül kiemelkednek a 10.000–50.000 fő közötti (2,3% illetve 12,72%), valamint az 5000–10.000 fő közötti kategóriák (1,97% illetve 6,36%) (3. táblázat). Ugyanakkor arányukban alulreprezentáltak az 500 fő alatti települések (34,26% illetve 16,36%). Az 1000–2000 fő közötti településkategóriában találkozhatunk a két mutató esetében közeli értékkel (24,43% illetve 26,36%).

3. táblázat: A települések számának és a támogatást nyert települések számának megoszlása népességszám-csoportok szerint (%), 2024

Terület	-499	500-999	1000-1999	2000-4999	5000-9999	10.000 - 49.999	50.000-
A települések számának megoszlása							
B.-A.-Z. vm.	43,02	20,95	20,11	11,45	2,23	1,96	0,28
Heves vm.	13,22	23,14	33,88	24,79	1,65	3,31	0,00
Nógrád vm.	29,77	32,06	27,48	6,87	1,53	2,29	0,00
Észak-Mo.	34,26	23,77	24,43	13,11	1,97	2,30	0,16
A támogatást nyert települések számának megoszlása							
B.-A.-Z. vm.	13,72	15,68	21,56	25,49	9,80	18,72	1,96
Heves vm.	12,90	16,12	19,35	32,25	6,45	12,90	0,00
Nógrád vm.	21,42	17,85	39,28	7,14	7,14	10,71	0,00
Észak-Mo.	16,36	16,36	26,36	22,72	6,36	12,72	0,9

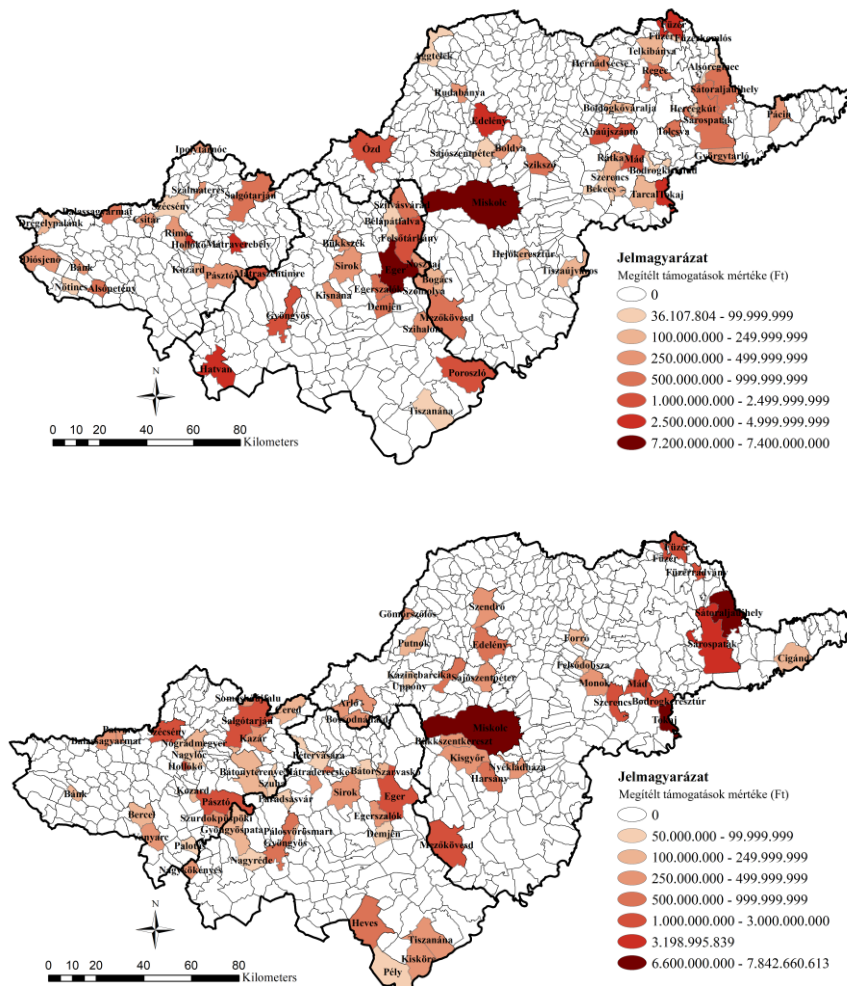
Forrás: A KSH adatbázisa alapján saját szerkesztés, 2024

3. tézis:

Bebizonyítottam, hogy az Észak-Magyarország régióban a turisztikai célú európai uniós fejlesztési források elosztása kettős területfejlesztési célt szolgált. A jelentős turisztikai teljesítménnyel rendelkező településeken a kapacitás és a forgalom növelését, míg a kisebb turisztikai teljesítménnyel rendelkező települések támogatása a turizmus régió belüli területi kiterjesztését szolgált.

A 2004–2020 közötti időszakban a régió 610 településéből összesen 110 település nyert turizmusfejlesztésre közösségi támogatást, ez a régió településeinek 18,03%-a. Az Észak-Magyarország régió 44 városa közül 32-ben valósult meg fejlesztés európai uniós forrásból, míg a községek 13,66 %-a (78) jutott támogatáshoz.

2. ábra: Turizmusfejlesztés jogcímén megítélt támogatások mértéke (Ft) az Észak-Magyarország régió településein 2007–2013 és 2014–2020 között



Forrás: saját szerkesztés

Területi megoszlást tekintve a támogatások jelentős része a régió frekventált turisztikai térségeibe érkezett (Mátra-Bükk, Tokaj-Hegyalja), kiemelten Miskolc, Eger, Tokaj,

Sátoraljaújhely városokba. Ezen kívül egy-egy világörökségi helyszín (Hollókő), fürdőváros (Mezőkövesd) jelentett színfoltot (4. táblázat, 2. ábra). A jelentős turisztikai teljesítménnyel rendelkező településeken a megítélt támogatások elsősorban a forgalomnövekedést (vendégéjszakák száma) szolgálták. Ezek a települések mind a támogatások nagysága, mind a vendégéjszakák számának növekedése tekintetében az élmezőnyben helyezkednek el (4. táblázat).

A mérsékeltbb turisztikai teljesítménnyel rendelkező települések támogatása tekintetében Tokaj-Hegyalja kisebb forgalmú településein (Mád, Bodrogkeresztúr, Füzér, Füzérradvány, Abaújszántó) kívül néhány, a turizmusba bekapcsolódni igyekvő város (Hatvan, Edelény, Pásztó) emelkedik ki. Ezek a települések ugyan jelentős forráshoz jutottak, viszont a támogatások nem eredményeztek hasonló arányú vendégéjszakaszám növekedést (4. táblázat). Ugyanakkor a támogatások új turisztikai attrakciók és létesítmények létrehozásával újabb települések turizmusba történő bevonását, a turizmus területi kiterjesztését szolgálták.

A régióban több olyan összefüggő terület is van (Borsodi-Mezőség, Nyugat-Nógrád, a Tisza-mente), ahová nem érkezett turisztikai célú fejlesztési forrás (1. ábra).

4. táblázat: Az Észak-Magyarország régió legjelentősebb vendégéjszaka számmal és/vagy elnyert támogatási forrással rendelkező települései, 2023

Település	Vendégéjszakák száma 2023, No.	Vendégéjszakák számának változása 2004-2023, No.	Összes megítélt támogatás nagysága, No.
Miskolc	1.	2.	1.
Eger	2.	6.	3.
Egerszalók	3.	1.	20.
Gyöngyös	4.	3.	10.
Mezőkövesd	5.	4.	15.
Szilvásvár	9.	10.	25.
Tokaj	10.	7.	2.
Sátoraljaújhely	13.	11.	4.
Sárospatak	14.	13.	7.
Hollókő	16.	12.	8.
Település	Vendégéjszakák száma 2023, No.	Vendégéjszakák számának változása 2004-2023, No.	Összes megítélt támogatás nagysága, No.
Mád	25.	18.	11.
Hatvan	38.	47.	5.
Pásztó	41.	27.	23.
Abaújszántó	52.	41.	14.
Füzérradvány	55.	101.	19.
Bodrogkeresztúr	59.	87.	13.
Edelény	65.	44.	9.
Füzér	69.	84.	6.
Szikszó	70.	92.	27.
Ipolytarnóc	71.	49.	29.

Forrás: saját szerkesztés

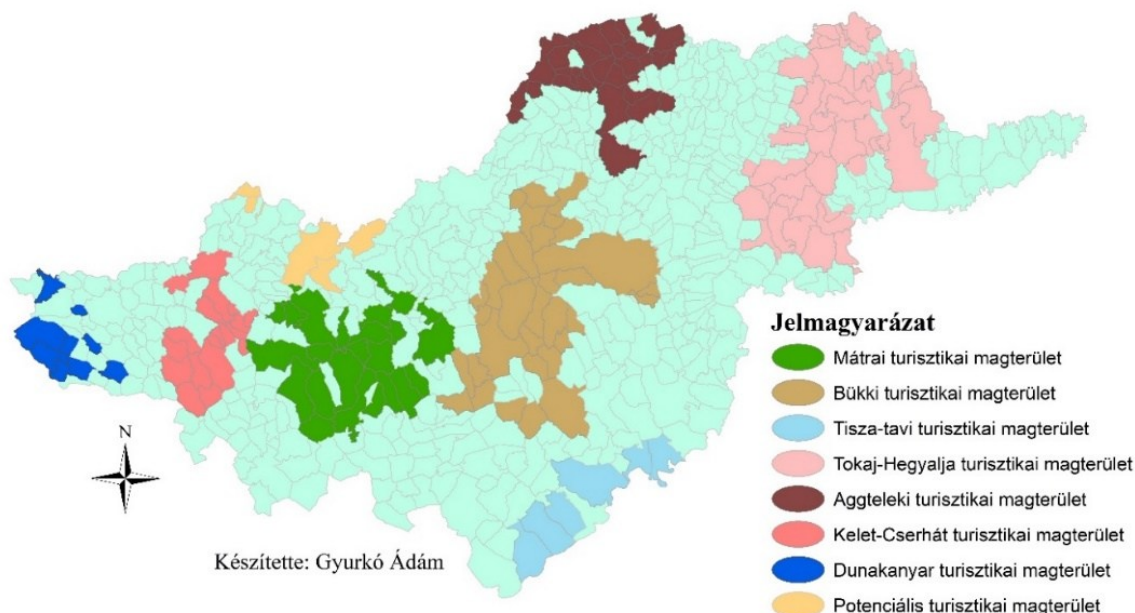
4. tézis:

Megerősítettem, hogy az Észak-Magyarország régióban a vonzerőkön alapuló turisztikai termékek, a turizmus teljesítménye, és a turisztikai hálózatok alapján a települések jól lehatárolható turisztikai magterületeket alkotnak.

Az Észak-Magyarország régióban az Aubert – Szabó (2007) által kidolgozott 5 paraméterből álló statisztikai módszerrel a hasonló földrajzi adottságok, a vizsgált paraméterek mérhetősége és az adatokhoz való hozzáférés biztosítottasága miatt turisztikai magterületek határolhatók le. Korábbi kutatásunk (Gyurkó – Bujdosó, 2017) továbbfejlesztésének eredményeként hasonló módszertannal a vizsgált területen öt, a régió belül lehatárolható turisztikai megterület került kijelölésre.

Emellett Gyurkó (2020) további két, a régió határain átnyúló és egy potenciális turisztikai magterületet azonosított, melyet vizsgálataim megerősítettek (3. ábra).

3. ábra: Turisztikai magterületek az Észak-Magyarország régióban



Forrás: Gyurkó – Bujdosó, 2017 alapján Gyurkó, 2020

Véleményem szerint a turisztikai magterületek alkalmasak lehetnek turisztikai tervezési és fejlesztési egységként történő használatra.

5. tézis:

Igazoltam, hogy az Észak-Magyarország régióban a támogatási összegek területi szinttől függően hatnak a legfontosabb turisztikai mutatók változására. A turisztikai célú támogatások és a turisztikai vendégforgalom között járási szinten közepesen erős, míg települési szinten közepes lineáris korreláció mutatható ki.

Az Észak-Magyarország régióban a Mezőcsáti járás kivételével valamennyi járásba érkezett Európai Unió turisztikai célú támogatási forrás. Mindezek ellenére a 29-ből 18 járásban nőtt a vendégéjszakák száma, az Egri járás esetén a jelentős mértékű támogatási összeg a vendégéjszakák számának jelentős mértékű növekedését eredményezte.

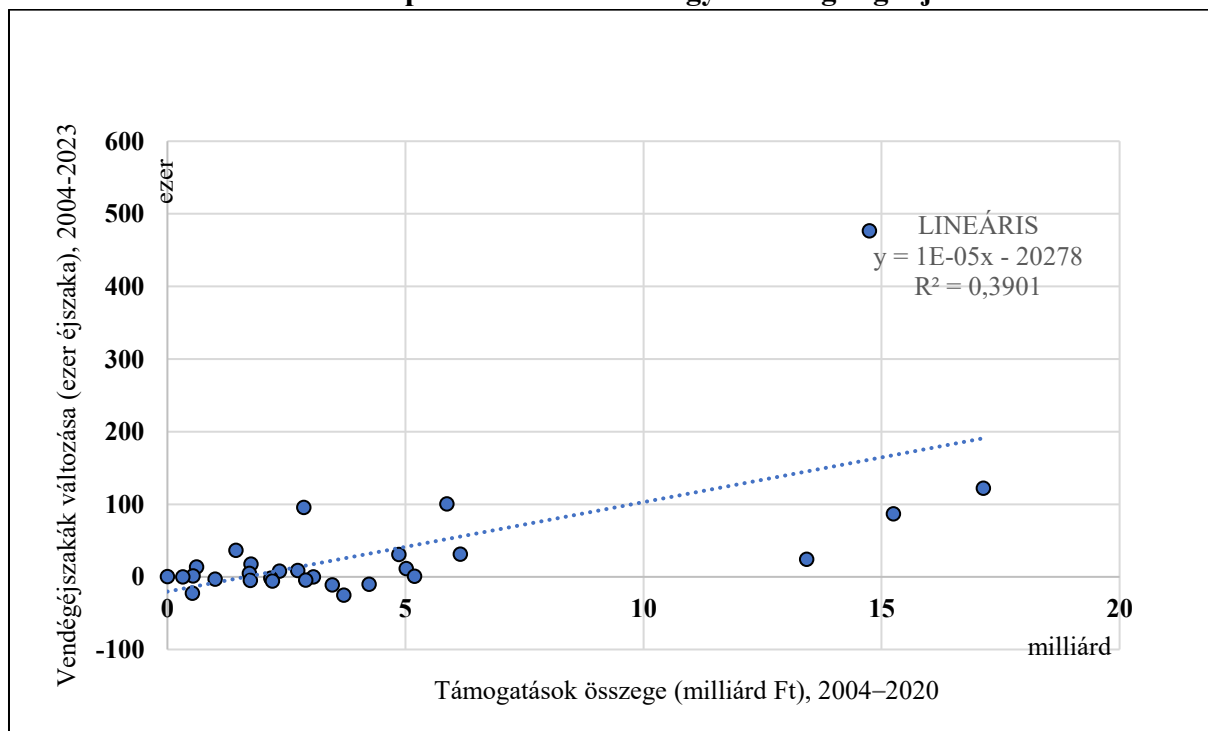
A turisztikai célú támogatások és a turisztikai vendégforgalom között a járasok esetében pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg, a lineáris kapcsolat közepes erősségű (5. táblázat, 4. ábra).

5. táblázat: Vendégéjszakák változása (2004–2023) és az EU-s támogatások megoszlása közötti lineáris kapcsolatok korrelációs mérőszámai az Észak-Magyarország régió járásaiban

Korrelációs mérőszámok		
Kovariancia		A két változó között pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg.
r érték	0,6246	A két változó között közepesen erős sztochasztikus kapcsolat áll fenn.
r-négyzet	39,0111	A megítélt támogatások összege 39,01%-ban befolyásolta a vendégéjszakák változásának szóródását, alakulását.

Forrás: saját szerkesztés

4. ábra: Vendégéjszakák változása (2004–2023) és az EU-s támogatások megoszlása közötti lineáris kapcsolat az Észak-Magyarország régió járásaiban



Forrás: saját szerkesztés

A pontok trendvonal körüli erős szórása arra utal, hogy a támogatások mellett több tényező is szerepet játszik a vendégéjszakák számának alakulásában, járási szinten az európai uniós támogatások összege 39%-ban magyarázza a vendégéjszakák számának változását.

Az Észak-Magyarország régióban 110 település nyert Európai Uniós turisztikai célú fejlesztési támogatást, ez a régió településeinek közel egyhatoda, 502 település nem nyert támogatást. Három település, Miskolc, Tokaj és Eger kiemelkedik a régióban a több, mint 10 milliárd Ft értékű összes támogatási összegével.

63 olyan településsel is találkozhatunk a régióban, amelyek ugyan nyertek európai uniós turisztikai célú támogatást, azonban a vendégforgalmuk csak vagy csekély mértékben növekedett vagy csökkent. 45 település támogatásban nem részesült, de közepes vagy csekély mértékű vendégéjszaka szám növekedés tapasztalható. Ugyanakkor néhány település esetében a turisztikai mutatók értékében támogatási forrás nélkül is jelentkezhet pozitív változás, ami a magánberuházások fontos szerepét támasztja alá.

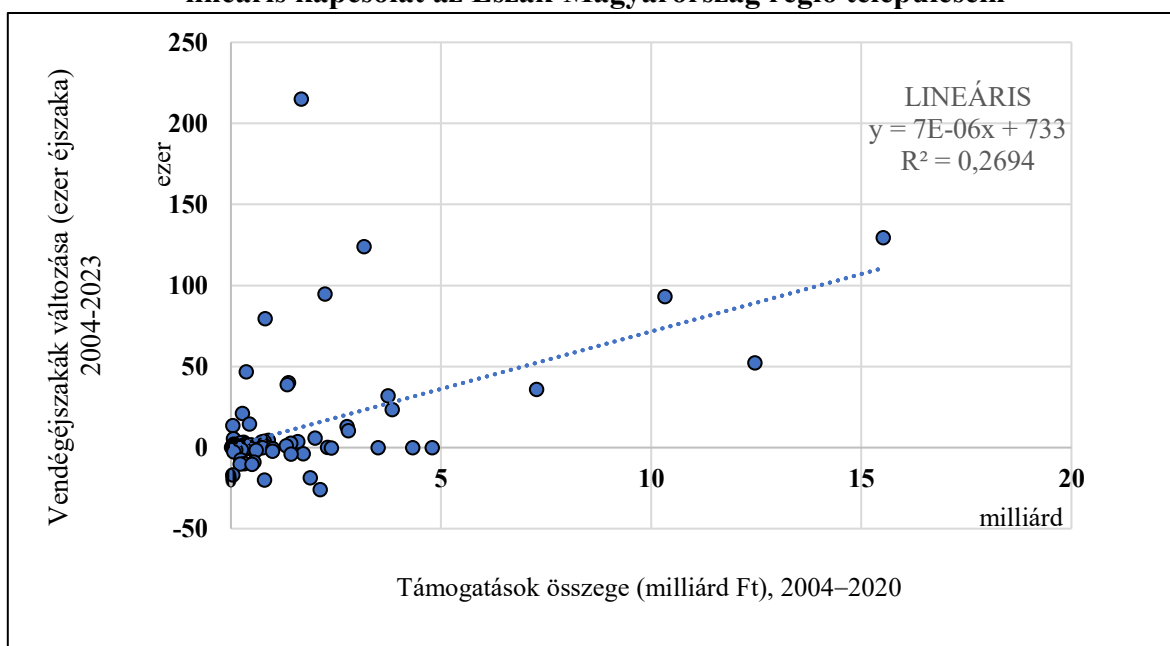
A turisztikai célú támogatások és a turisztikai vendégforgalom között pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg, a lineáris kapcsolat közepes erősségű (6. táblázat, 5. ábra).

6. táblázat: Vendégéjszakák változása (2004–2023) és az EU-s támogatások megoszlása közötti lineáris kapcsolatok korrelációs mérőszámai az Észak-Magyarország régió településein

Korrelációs mérőszámok		
Kovariancia		A két változó között pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg.
r érték	0,5190	A két változó között közepesen erős sztochasztikus kapcsolat áll fenn.
r-négyzet	26,9388	A megítélt támogatás összege 26,94%-ban befolyásolta a vendégéjszakák változásának szóródását, alakulását.

Forrás: saját szerkesztés

5. ábra: Vendégéjszakák változása (2004–2023) és a támogatások megoszlása közötti lineáris kapcsolat az Észak-Magyarország régió településein



Forrás: saját szerkesztés

A pontok trendvonal körüli erős szórása arra utal, hogy a támogatások mellett több tényező is szerepet játszik a vendégéjszakák számának alakulásában, járási szinten az európai uniós támogatások összege 27%-ban magyarázza a vendégéjszakák számának változását.

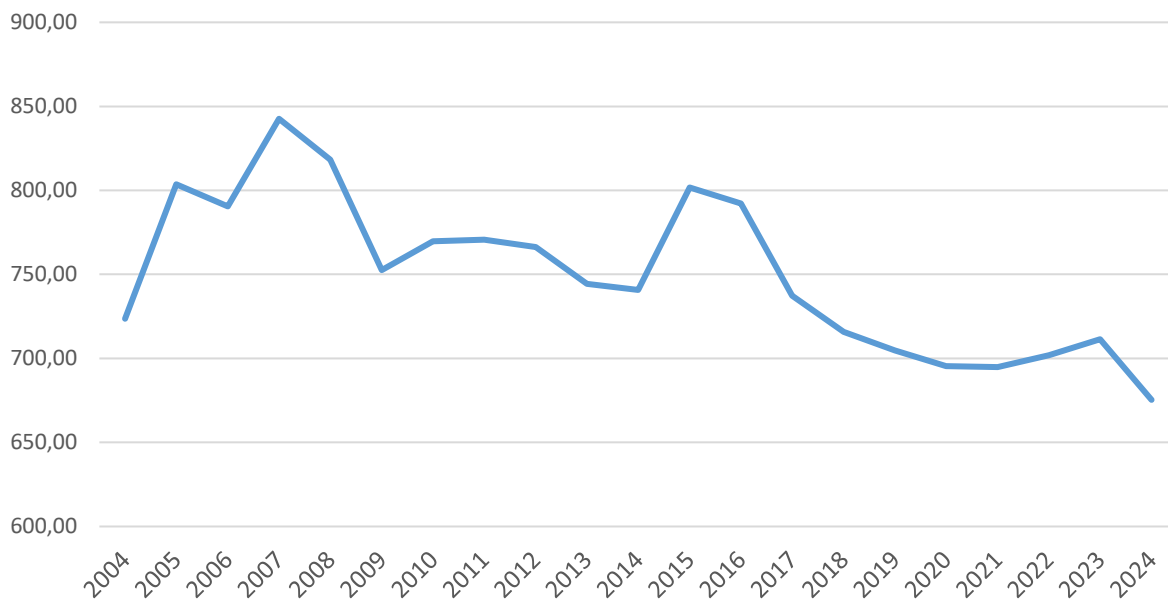
Összefoglalva, a turisztikai célú támogatások és a turisztikai vendégforgalom között járási szinten közepesen erős, míg települési szinten közepes lineáris korreláció mutatható ki. Ennek oka, hogy a megvalósuló beruházások nagyobb területre kiterjedő hatásának elérése volt a fejlesztések célja, amely jól illeszkedik a turizmusfejlesztés desztinációs logikájához.

6. tézis:

A turisztikai kínálatot (szálláshelykapacitás) és keresletet (vendégéjszakák száma) kifejező mutatók tekintetében a turisztikai célú fejlesztési támogatások hozzájárultak a koncentráció csökkenéséhez, ugyanakkor a régióban a turisztikai kapacitás és forgalom még mindig szűk földrajzi területekre korlátozódik.

A területi koncentrációt kifejező Herfindahl–Hirschman-index változása a keresleti oldal (vendégéjszakák száma) tekintetében valószínűsíthetően kapcsolatot mutat a turisztikai célú fejlesztési források területi eloszlásával, a támogatások eredményeként megvalósult, elsősorban minőségfejlesztésre irányuló szálláshely- és attrakciófejlesztések a koncentráció csökkenéséhez hozzájárultak. 2007–2014 között szinte folyamatos dekoncentráció volt jellemző, melynek hátterében úgy gondolom, hogy a minőségi szálláshelyfejlesztés állt, a megvalósult beruházások (döntően a szállodák 4*-osra fejlesztése) a turisztikailag frekvenciált települések mellett további településeket vontak be a vérkeringésbe, enyhítve ezzel a koncentrációt (6. ábra).

6. ábra: A vendégéjszakák számának koncentrációja az Észak-Magyarország régióban a Herfindahl–Hirschman-index (HHI) alapján 2004–2024 között.

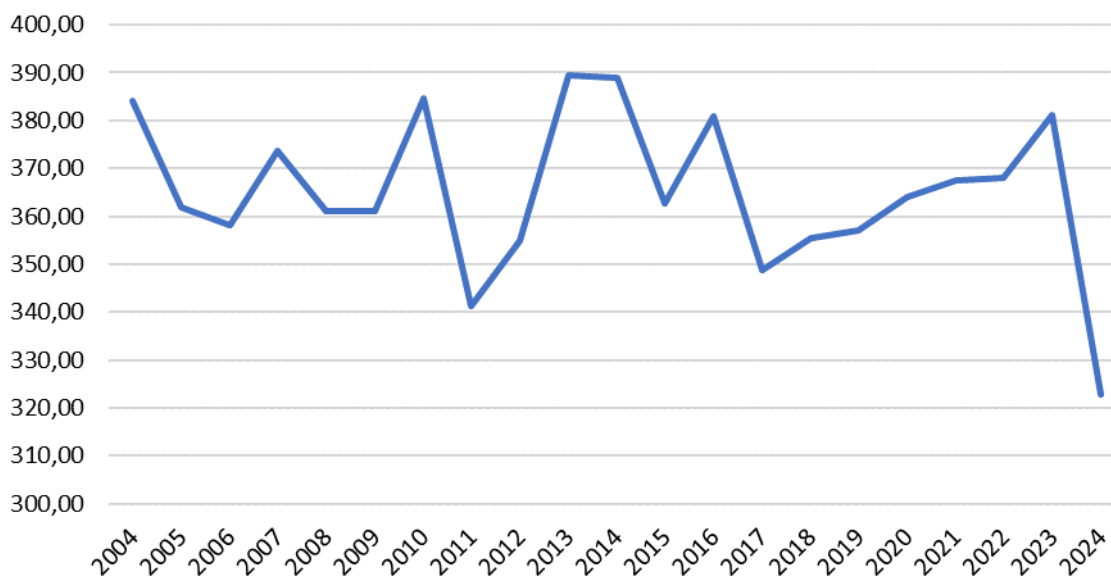


Forrás: saját szerkesztés

2015 óta a lezajlott szálláshelyfejlesztések (Eger környéki, mátrai szállodafejlesztések) valószínűleg hozzájárultak a dekoncentrációhoz, ugyanakkor a vendégéjszakák döntő többsége néhány domináns turisztikai központban – elsősorban Miskolcon, Egerben, Mezőkövesden, Egerszalókon és Gyöngyösön – koncentrálódik.

A turizmus kínálati oldalát jellemző szálláshelykapacitás vizsgált időszakban történő koncentrációváltozása esetében a Herfindahl–Hirschman-index nem mutat hosszú távon egyenletes változást. 2004 és 2011 között a koncentráció csökkenése látszik és egy hasonló periódus érzékelhető 2013–2017 között (7. ábra). 2017 után egy egyértelmű koncentrációs trend tapasztalható az Észak-Magyarország régió szálláshelykapacitásának változásában. Ez véleményem szerint azt jelenti, hogy az idegenforgalmi kapacitásbővítés területileg kiegyenlítődött, gyakorlatilag – ahol igény volt kapacitásbővítésre – a támogatások (vagy magánberuházások) által megtörtént, így területileg telítette kezdett válni a piac. Ugyanakkor egyértelműen látszik, hogy a kapacitás nagy része néhány domináns településen (főleg Egerben és Miskolcon) koncentrálódik, amely arra utal, hogy a turisztikai kínálat érdemi fejlesztése szűkebb földrajzi területre korlátozódott.

7. ábra: A szálláshelykapacitás koncentrációja az Észak-Magyarország régióban a Herfindahl–Hirschman-Index (HHI) alapján 2004–2024 között.



Forrás: saját szerkesztés

A koncentráció vizsgálatára és a Herfindahl–Hirschman-index eredményeivel történő összevetésre a Lorenz-görbét és Gini-indexet használtam. A Lorenz-görbe eredménye összhangban van a korábban kiszámított Herfindahl–Hirschman-index eredményeivel, és megerősíti, hogy a szálláshely-kapacitások földrajzilag erősen egyenlőtlenül oszlanak meg a régióban.

A vendégéjszakák számának eloszlása tekintetében a Gini-index (0,83) rendkívül magas koncentrációt jelez, a vendégéjszakák túlnyomó többsége néhány településen összpontosul. A szálláshelykapacitás eloszlásának Gini-index értéke (0,51) azt mutatja, hogy a szálláshely-kapacitás eloszlása a települések között mérsékeltten egyenlőtlen, azaz néhány település dominál a kapacitás tekintetében.

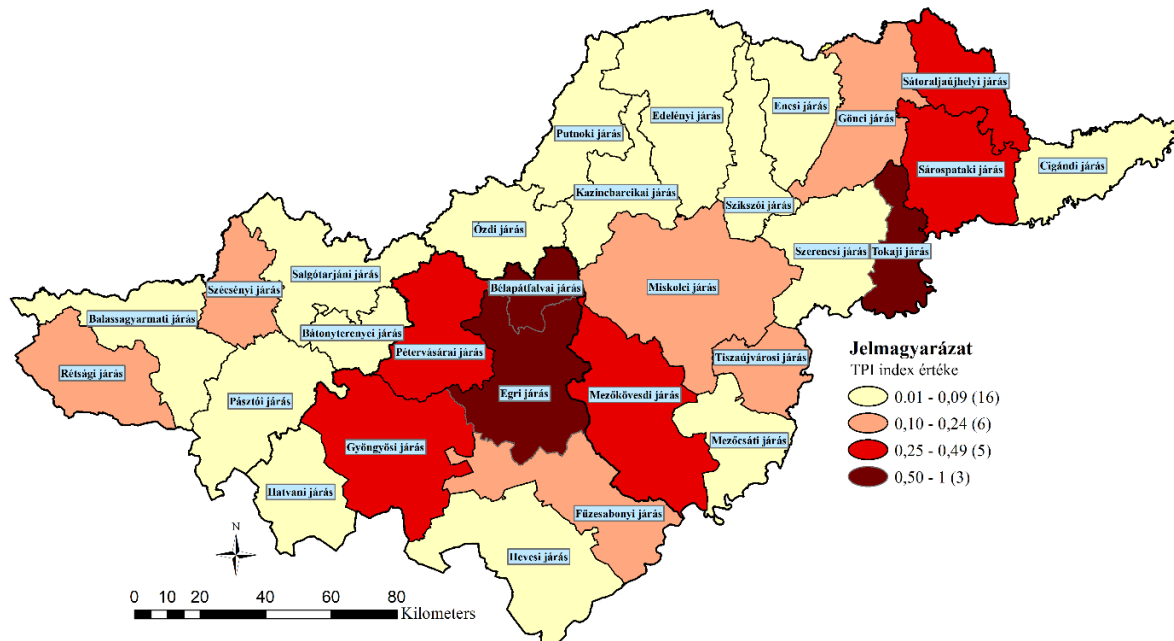
Mindkét vizsgálat megerősítette, hogy a vendégéjszakák döntő többsége néhány domináns turisztikai központban – elsősorban Miskolcon, Egerben, Mezőkövesden, Egerszalókon és Gyöngyösön – koncentrálódik. Mindez megerősíti, hogy a régió turizmusában továbbra is csak kevés település képes érdemben bekapcsolódni a vendégforgalomba, ami a fejlesztési források és marketingaktivitások jövőbeni tervezése szempontjából is fontos tényező.

7. tézis:

Statisztikai vizsgálatokkal igazoltam, hogy a turizmus összetett környezeti, társadalmi, gazdasági hatásait mérő Komplex Idegenforgalmi Hatásmutató tekintetében a régió belül jelentős területi különbségek vannak. A régió érett és közepes érettségű desztinációi elsősorban a turisztikai magterületekhez kötődnek.

A Komplex Idegenforgalmi Hatásmutató (TPI index) alapján az Észak-Magyarország régió járásai esetében valamennyi érettségi típusba történő besorolásra találunk példát (8. ábra). Érett desztinációknak tekinthető az Egri járás, a Bélápátfalvai járás és a Tokaji járás, míg közepes érettségű területek a Mezőkövesdi járás, a Pétervásárai járás, a Sátoraljaújhelyi járás, a Sárospataki járás és a Gyöngyösi járás.

8. ábra: TPI index értékek az Észak-Magyarország régió járásaiban 2023-ban

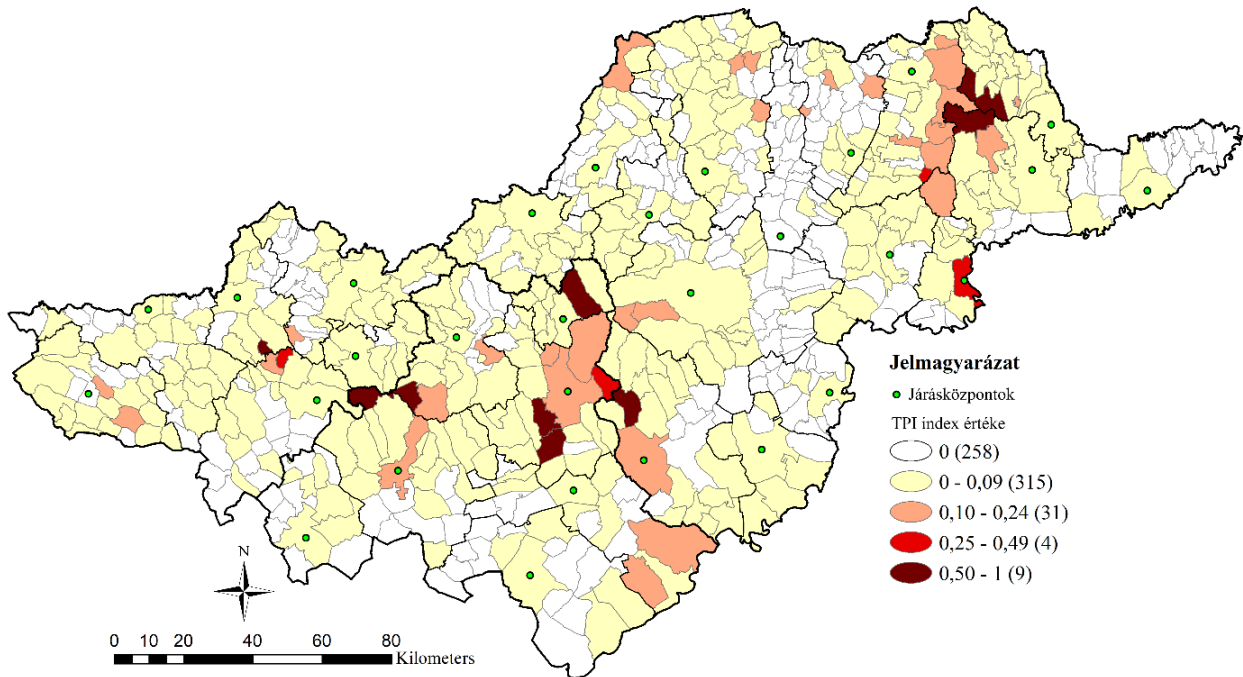


Forrás: saját szerkesztés

A járáások területi elhelyezkedése jól tükrözi az Észak-Magyarországi régió turizmusának fő célterületeit, az érett desztinációk az általunk lehatárolt turisztikai magterületeken belül, míg az alacsony leterheltségű turisztikai területek inkább a magterületeken kívül helyezkednek el.

Települési szinten megállapítottam, hogy több alacsony lakosságszámú de jelentős turisztikai forgalommal rendelkező település már érett desztinációnak tekinthető, míg nagyobb városok esetében (Eger, Gyöngyös, Miskolc, Mezőkövesd) a nagy látogatottság és vendégforgalom ellenére a turizmus negatív komplex hatása még ilyen volumenben sem jelentkezik (9. ábra).

9. ábra: TPI index értékek az Észak-Magyarország régió településein 2023-ban



Forrás: saját szerkesztés

Mind járási, mind települési szinten az érett desztinációk a korábbi vizsgálat során lehatárolt turisztikai magterületeken – elsősorban a Mátra, a Bükk és Tokaj-Hegyalja területén – jelennek meg (8. ábra, 9. ábra és 2. ábra).

8. tézis:

Bebizonyítottam, hogy a turisztikai versenyképesség tényezőinek (idegenforgalmi beágyazottság, idegenforgalmi fejlettség idegenforgalmi hatékonyság, kapacitáskihasználtság) változása alapján az Észak-Magyarország régióba érkező, turisztikai fejlesztési célú európai uniós források hozzájárultak a régió turizmusának fejlődéséhez, a turizmus hatékonyságának növeléséhez és a turizmus gazdaságon belüli szerepének erősödéséhez.

Az Észak-Magyarország régió kiemelkedő teljesítményt mutatott, az idegenforgalmi fejlettségben elért 101,68%-os növekedési érték azt jelzi, hogy a szálláshelyek árbevétele a lakónépességhez viszonyítva meghaladta az országos átlagot, ami a régió turisztikai kínálatának fokozatos javulását és a kereslet növekedését igazolja, míg a kapacitáskihasználtságban elért 101,21%-os eredménye a meglévő turisztikai infrastruktúra megfelelő kihasználtságára utal. (7. táblázat). E két mutató kiemelkedő értéke mögött az európai uniós támogatások (szálláshelyek modernizációja, új attrakciók létrehozása) hatékony felhasználása is áll. Az idegenforgalmi hatékonyság terén az Észak-Magyarország régió a második helyet érte el 100,57%-os növekedési értékkel, azaz a vendégéjszakákra vetített árbevétel meghaladta az országos átlagot,

viszont az idegenforgalmi beágyazottságban elért 99,89%-os érték a negyedik helyre pozicionálta a régiót (csökkent a szálláshelyek száma a lakónépesség vonatkozásában), azaz a régióban inkább a meglévő kapacitások hatékonyságának javítása (minőségfejlesztés), mintsem új kapacitások létesítése volt a prioritás.

7. táblázat: A turisztikai versenyképességi tényezők átlagos relatív változása – hároméves mozgóátlag alapján – Magyarország régióiban (2004–2023)

Terület	Turisztikai célú támogatás 2004–2020 No.	Idegenforgalmi fejlettség	No.	Idegenforgalmi hatékonyság	No.	Kapacitás-kihasználtság	No.	Idegenforgalmi beágyazottság	No.
Észak-Magyarország	1.	101,68%	1.	100,57%	2.	101,21%	1.	99,89%	4.
Dél-Alföld	6.	101,31%	2.	99,85%	4.	100,45%	2.	100,99%	2.
Közép-Dunántúl	2.	100,79%	3.	100,63%	1.	100,44%	3.	99,72%	6.
Dél-Dunántúl	5.	99,42%	5.	99,85%	5.	99,75%	4.	99,82%	5.
Észak-Alföld	3.	99,39%	6.	100,27%	3.	99,58%	5.	99,56%	7.
Nyugat-Dunántúl	4.	98,92%	7.	99,44%	6.	99,41%	6.	100,06%	3.
Pest	7.	100,49%	4.	98,98%	7.	98,88%	7.	102,67%	1.

Forrás: Bujdosó et al., 2025

ÖSSZEFOGLALÁS

Munkám célja elsősorban az volt, hogy rávilágítsak a turizmus egyre növekvő társadalomföldrajzi, ezen belül regionális földrajzi jelentőségére. Az alkalmazott módszertani eszközökkel igyekeztem az összefüggéseket feltárni, a területi elemzések elvégzésével a komplex kapcsolatokat bizonyítani. Kutatásaim elméleti és empirikus eredményeket egyaránt szolgáltatottak. Elméleti eredményeimmel felhívtam a figyelmet a turizmus és a területfejlesztés közötti sokrétű összefüggésrendszerre. Bemutattam az Európai Unió regionális politikájának kohéziós céljait, azok konkrét megjelenését egy magyarországi konvergencia régió keretében. Empirikus eredményeim segítségével bemutattam az Európai Unió turisztikai célú fejlesztési forrásainak különböző területi hatásait, illetve a források ágazati és versenyképességi tényezőkre gyakorolt hatását.

A turisztikai ágazat jövőbeli fejlődése, illetve annak területi fejlődésre gyakorolt hatása, valamint a fejlesztési források nagysága és területi elosztása egyelőre sok nyitott kérdést tartogat. A jövőre vonatkozóan ígéretes kutatási téma lehet a területfejlesztési források komplex elemzése, illetve hasznosulásuk vizsgálata társadalmi, gazdasági szempontból. Véleményem szerint ezek a további kutatások új eredményekkel bővíthetik a társadalomföldrajzi ismereteket, tudást.

HIVATKOZOTT IRODALOM

- Alberti, F. – Giusti, J. (2012). Cultural heritage, tourism and regional competitiveness: the Motor Valley cluster. *City, Culture and Society*, 3(4), 261–273. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2012.11.003>
- Castanho, R. A. – Couto, G. – Santos, R. (Eds.) (2021). *Peripheral territories, tourism, and regional development*. IntechOpen, 132p. <https://doi.org/10.5772/intechopen.93284>
- Aubert A. – Miszler M. – Szabó G. (2000). A regionális területfejlesztés és a turizmustervezés összefüggései a Dél-Dunántúlon. *Turizmus Bulletin*, 4(1), 33–38.
- Aubert A. (2001). A turizmus és a területfejlesztés stratégiai kapcsolata Magyarországon. *Turizmus Bulletin*, 5(1), 44–49.
- Bujdosó Z. – Dávid L. (2002). A magyar-szlovák határ keleti szakaszának ökoturisztikai kínálata. *Északkelet-Magyarország Gazdaság Kultúra Tudomány: Társadalompolitikai Folyóirat*, 7(3-4), 7–49.
- Bujdosó Z. – Némediné Kollár K. – Gyurkó Á. (2025). Turizmusfejlesztési támogatások vizsgálata a hazai NUTS2 régiókban, fókuszban Észak-Magyarország. *Studia Mundi* 12(1), 71–88. <https://doi.org/10.18531/sme.vol.12.no.1.pp.71-88>
- Csapó J. (2004). A területfejlesztés és a turizmus rendszere Írországban. *Turizmus Bulletin*, (4)1, 49–56.
- Dávid L. – Bujdosó Z. – Patkós Cs. (2003). *A turizmus hatásai és jelentősége a területfejlesztésben* In: Süli-Zakar I. (Szerk.). *A terület- és településfejlesztés alapjai*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 433–453.
- De Kadt, E. (1979). *Tourism passport to development?* Oxford University Press, 360p. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/223271468141894689/pdf/multi-page.pdf> (Letöltés: 2023.02.21.)
- Getz, D. (1983). Capacity to absorb tourism: Concept and limitations for strategic planning. *Annals of Tourism Research*, 10(2), 239–263. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(83\)90028-2](https://doi.org/10.1016/0160-7383(83)90028-2)
- Giaoutzi, M. – Nijkamp, P. (2006). *Tourism and regional development. New pathways*. Routledge, London, 322p.
- Gyurkó Á. – Bujdosó Z. (2017). Turisztikai magterület lehatárolása az Észak-Magyarország Régióban. *Acta Carolus Robertus*, 7(2), 67–87. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.265780>
- Hanusz Á. (1998). *Határmenti területek idegenforgalmi fejlesztési lehetőségei*. In: Boros L. (Szerk.). *Táj, ember, gazdaság: földrajzi tanulmányok*. Nyíregyháza, Magyarország: Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Megyei Pedagógiai, Közművelődési és Képzési Intézete. 94–106.
- Huang, S. – Chen, G. (2016). Current state of tourism research in China. *Tourism Management Perspectives*, 20(10), 10–18. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2016.06.002>
- Huijbens, E. H. – Johannesson, H. – Johannesson, G. T. (2014). Clusters without content? Icelandic national and regional tourism policy. *Scandinavian Journal of Public Administration*, 18(1), 63–85. <https://doi.org/10.58235/sjpa.v18i1.15703>

- Keller, C. P. (1987). Stages of peripheral tourism development – Canada's Northwest Territories. *Tourism Management*, 8(1), 20–32. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(87\)90036-7](https://doi.org/10.1016/0261-5177(87)90036-7)
- Kovács B. (2004). Az állami turizmusfejlesztés-politika közösségi pillére. *Turizmus Bulletin*, 2004(2), 28–47.
- KPMG (2017). A magyarországi európai uniós források felhasználásának és hatásainak elemzése a 2007-2013-as programozási időszak vonatkozásában. KPMG, 2017, 523p. https://adko.hu/01_files/adotanulmanyok/2017/KPMG-eu-elemzes.pdf (Letöltve: 2021.04.25.)
- Lazzeretti, L. – Boix, R. – Capone, F. (2008). Do creative industries cluster? Mapping creative local production systems in Italy and Spain. *Industry and Innovation*, 15(5), 549–567. <https://doi.org/10.1080/13662710802374161>
- Lengyel M. (1994). *A turizmus általános elmélete*. KIT Képzőművészeti kiadó, Budapest, 297p.
- Michalkó G. (2004). *A turizmuselmélet alapjai 1*. Turizmus Akadémia, Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola, 218p.
- Müller, D. K. – Jansson, B. (2007). *The difficult business of making pleasure peripheries prosperous: Perspectives on space, place and environment*. In: Muller, D. K. – Jansson, B. (Eds.). *Tourism in peripheries: Perspectives from the Far North and South*. CABI, Wallingford, 3–18.
- Nurkovic, R. (2009). Influence of tourism on the regional development of Bosnia and Herzegovina. *International Journal of Engineering and Management Sciences*, 2(2), 201–214.
- Oppermann, M. (1992). International tourism and regional development in Malaysia. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 83(3), 226–33.
- Pak, M. (1996). Geografski elementi regionalnega razvoja Spodnjega Podravja s Prlekijo. *Geografski vestnik*, (68), 161–174.
- Pearce, D. G. (1988). Tourism and regional development in the European Community. *Tourism Management*, 9(1), 13–22. [https://doi.org/10.1016/0261-5177\(88\)90054-4](https://doi.org/10.1016/0261-5177(88)90054-4)
- Puczkó L. – Rátz T. (2005). *A turizmus hatásai*. 4. javított kiadás. Budapest, Magyarország: Aula Kiadó, 494p.
- Rátz T. (1999). *A turizmus társadalmi-kulturális hatásai*. Doktori értekezés. Budapesti Közgazdasági Egyetem, 196p. https://phd.lib.uni-corvinus.hu/206/1/ratz_tamara.pdf
- Sarkadi E. – Szabó G. (1997): Területfejlesztés és turizmus egy történelmi borvidéken: a Villány-Siklósi Borút. *Falu Város Régió* 1997(1-2), 50–54.
- Sütő A. (2007). A turizmus területi hatásai: A program információi a hazai tervezés számára. *Falu, város, régió*, 2007(4), 36–50.
- Tasnádi J. (2002). *A turizmus rendszere*. (2. bővített kiadás) Aula Kiadó, Budapest, 281p.
- Tóth G. (2005). A magyarországi idegenforgalmi régiók. *Területi Statisztika*, 45(2), 147–162.
- Tóth Z. (2002). *Bevezetés a területfejlesztés és a turizmus kapcsolatrendszerébe*. Budapesti Gazdasági Főiskola Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Kar, Budapest, 188p.

AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT PUBLIKÁCIÓK

- Bujdosó Z. (2025). Territorial impacts of European Union development funds in the Northern Hungary region. *Geojournal of Tourism and Geosites*, 61(3), 1676–1682. <https://doi.org/10.30892/gtg.61326-1536>
- Bujdosó Z. – Némediné Kollár K. – Gyurkó Á. (2025). Turizmusfejlesztési támogatások vizsgálata a hazai NUTS2 régiókban, fókuszban Észak-Magyarország. *Studia Mundi – Economica*, 12(1), 71–88.
- Gyurkó Á. – Bujdosó Z. – Rahmat, A. F. – Dávid L. (2024). Characterisation of Hungary's regional tourism and economic performance between 2004 and 2022 in the light of EU funding. *Geographica Pannonica*, 28(1), 20–33.
- Gyurkó Á. – Hamza Cs. – Bujdosó Z. (2023). Magyarország idegenforgalmi helyzetértékelése 2004-2022 között a regionális különbségek tükrében. *Acta Carolus Robertus*, 13(2), 50–66.
- Bujdosó Z. (2020). *A turisztikai célú fejlesztési források felhasználásának tapasztalatai Heves megyében*. In: Aubert A. – Mókusné Pálfi A. – Nod G. (szerk.) *Elérési utak a Turizmusban: Fenntartható, intelligens és befogadó városi modellek: Absztraktkötet*. Pécs, Magyarország: PTE TTK Földrajzi Intézet Turizmus Tanszék pp. 23–24.
- Bujdosó Z. – Gyurkó Á. – Benkő B. (2019). Tourism development in Hungary on the example of Northern Hungary Region. *Folia Geographica*, 61(2), 86–103.
- Gyurkó Á. – Bujdosó Z. (2019). Turisztikai versenyképesség és potenciál kapcsolata az Észak-Magyarország régióban. *Turisztikai és Vidékfejlesztési Tanulmányok*, 4(3), 4–20.
- Gyurkó Á. – Bujdosó Z. (2017). Turisztikai magterületek lehatárolása az Észak-Magyarország régióban. *Acta Carolus Robertus*, 7(2), 67–88.
- Bujdosó Z. – Péntes J. (2016). Tourism competitiveness and tourism development in the border regions of Hungary. *Vestnik Apk Stavropolya / Agricultural Bulletin Of Stavropol Region*, 6(1), 75–81.
- Bujdosó Z. (2016). *A turizmus és a területfejlesztés kapcsolatrendszer Magyarországon*. In: Kókai S. (szerk.) *A változó világ XXI. századi kihívásai: tanulmánykötet Prof. Dr. Hanusz Árpád egyetemi tanár 70. születésnapja tiszteletére* Nyíregyháza, Magyarország: Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet pp. 63–76.
- Bujdosó Z. (2016). *A turizmus és a területfejlesztés összefüggései hazai példákon keresztül*. In: Pajtkókné Tari I. – Tóth A. (szerk.) *Magyar Földrajzi Napok 2016: Absztraktkötet: VIII. Magyar Földrajzi Konferencia: XVI. Geográfus Doktoranduszok Országos Konferenciája: Oktatás-módszertani és Földrajztanári Konferencia* Budapest, Magyarország: Magyar Földrajzi Társaság p. 118.
- Bujdosó Z. – Dávid L. – Varga D. – Péntes J. – Gyurkó Á. – Zhakupov, A. (2015). Tourism development and cross-border cooperation in the Hungarian-Romanian border region. *Geojournal Of Tourism And Geosites*, 16(2), 154–164.
- Bujdosó Z. – Péntes J. (2012). *The spatial aspects and distribution of the touristic development resources in the border microregions of Hungary*. In: Péntes J. – Radics Zs. (szerk.): *Roma population on the peripheries of the Visegrad Countries: Spatial trends and social challenges*, Debrecen, Magyarország: Didakt Kft. pp. 226–239.
- Bujdosó Z. – Dávid L. – Remenyik B. – Tóth G. (2011). Connection between tourism and

regional development on the Hungarian-Croatian border. *Central European Regional Policy And Human Geography*, 1(2), 27–40.

Dávid L. – Tóth G. – Bujdosó Z. – Remenyik B. (2011). The role of tourism in the development of border regions in Hungary. *Romanian Journal Of Economics*, 32(2), 109–124.

Dávid L. – Kovács T. – Tóth G. – Bujdosó Z. – Patkós Cs. (2010). A turizmus hatásai és jelentősége a területfejlesztésben. In: Süli-Zakar, I. (szerk.) *A terület- és településfejlesztés alapjai II.* Budapest, Magyarország, Pécs, Magyarország: Dialóg Campus Kiadó pp. 447–466.

Bujdosó Z. (2007). Területfejlesztési célú támogatások megoszlása 2004-2006 között az Észak-magyarországi Régióban. In: Süli-Zakar I. (szerk.) *A határok és a határokon átnyúló (CBC) kapcsolatok szerepe a kibővült Európai Unió keleti periferiáján.* Debrecen, Magyarország: Debreceni Egyetem Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék pp. 255–261.

Bujdosó Z. – Szűcs Cs. – Mucsics F. L. (2007). *The distribution of funds for regional development between 2004-2006 in Northern Hungary.* In: Fritz, B. – Planer, D. (szerk.) *Thüringische-Ungarisches Symposium*, Jena, Németország: Fachhochschule Jena Hochschulbibliothek pp. 16–22.

Dávid L. – Bujdosó Z. – Játékos E. (2007). A helyi idegenforgalmi adóbevételek szerepe az Észak-magyarországi Régióban. *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek*, 2007(1), 55–69.

Dávid L. – Tóth G. – Bujdosó Z. – Herneczky A. (2007). A turizmus és a regionális versenyképesség kapcsolatának mutatói a Mátravidék példáján keresztül *Észak-Magyarországi Stratégiai Füzetek* 4(1), 3–20.